

WSTĘP

Prawo energetyczne reguluje prawa i obowiązki przedsiębiorstw energetycznych, odbiorców, w tym konsumentów i innych uczestników rynku energetycznego. Jest jednym z działów prawa, które w ostatnich latach podlega ciągłej reformie w związku z rozwojem technologii oraz zachodzącymi zmianami społecznymi, ekonomicznymi i ekologicznymi.

Prawo energetyczne dotyczy wszystkich rodzajów nośników występujących na rynku energetycznym, energii elektrycznej: gazu, ciepła i paliw. Obecny rynek energii to rynek wymagający, poszukujący nowych rozwiązań technologicznych, prawnych i ekonomicznych. Wyraźna ewolucja winna sprzyjać pozyskaniu – zgodnie z zasadami uczciwej konkurencji – czystszej i taniej energii, przyjaznej dla odbiorców, w tym samorządów i konsumentów. Nie bez znaczenia jest także bezpieczeństwo energetyczne i finansowe podmiotów korzystających z nowych technologii. Konieczna jest zatem identyfikacja szans i zagrożeń, aby wypracować rozwiązania niezbędne do prawidłowego funkcjonowania sektora energetycznego i jego podmiotów.

Niniejsza publikacja książkowa jest jednym z rezultatów projektu dotyczącego aktualnych problemów rynku energii, jaki prowadzi Fundacja „Mercatus et Civis”. W jego realizację zaangażowane są także ośrodki naukowe (w tym Instytut Nauk Prawnych PAN) oraz przedstawiciele przedsiębiorców rynku energii, jej odbiorców i instytucji publicznych. Stał się on platformą wymiany dorobku naukowego i aspektów praktycznych dla branży energetycznej, świata nauki i praktyki prawniczej w celu wypracowywania nowych, lepszych rozwiązań prawnych i organizacyjnych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania sektora energetycznego.

Celem publikacji jest przeprowadzenie naukowej analizy zagadnień związanych z nowymi wyzwaniem jakie stoją przed prawem energetycznym, a co za tym idzie, przed uczestnikami rynku energetycznego (szeroko rozumianymi podmiotami wytwarzającymi i dystrybuującymi energię) zarówno na poziomie regulacji państwowej oraz na poziomie odbiorców energii. Ważnym celem jest też popularyzowanie wiedzy o problemach rynku energii. Służą mu także cyklicznie organizowane są m.in. fora umożliwiające debatę przedstawicieli nauki i gospodarki.

Dzięki współpracy Fundacji „Mercatus et Civis” z Instytutem Nauk Prawnych PAN zorganizowano pod patronatem Ministra Energii i Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki II Energetyczne Forum Nauki i Gospodarki „Szanse i zagrożenia dla uczestników rynku energii”. W jego czasie omawiano możliwości i problemy związane z rynkiem energii takie jak: konkurencja na rynku energii i ochrona konsumenta odbiorcy energii, zasady budowania systemów wsparcia dla odnawialnych źródeł energii, aspekty prawne wykorzystania nowych technologii, zasady opodatkowania działalności gospodarczej w energetyce, problematyka elektromobilności oraz wskazanie teoretycznych i praktycznych rozwiązań, które mogą skutecznie odpowiedzieć na wyzwania.

Publikację rozpoczyna rozdział na temat zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść strony w praktyce orzeczniczej Prezesa URE, w którym przeanalizowano przesłanki aktualizacji odpowiedzialności urzędniczej i dolegliwość ewentualnej sankcji. Autor dokonał oceny skuteczności i zupełności gwarancji procesowych przyznanych przedsiębiorstwom energetycznym. Wnikliwa analiza doprowadziła do wniosku, iż obowiązujące przepisy nie stanowią dla Prezesa URE wystarczającego bodźca do przyjmowania interpretacji przychylniej dla przedsiębiorców.

W kolejnym rozdziale podjęto próbę zidentyfikowania najistotniejszych obszarów działania operatorów systemów elektroenergetycznych w kontekście zmian otoczenia prawnego wynikającego z przyjęcia pakietu Czysta energia dla wszystkich Europejczyków, czyli tzw. pakietu zimowego oraz rozwoju nowoczesnych technologii energetycznych. Przedmiotem analizy objęto niezbędne kierunki zmian funkcjonowania tych podmiotów zarówno w kontekście technologicznym jak i prawno-regulacyjnym.

Analizie poddano także możliwość efektywnego wykorzystania przez uczestników postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich w sektorze energetycznym prowadzonego przez Koordynatora ds. negocjacji przy Prezesie URE. Uczestnikami postępowania są odbiorcy paliw gazowych, energii elektrycznej oraz ciepła w gospodarstwie domowym, prosumenci będący konsumentami oraz przedsiębiorstwa energetyczne.

Z kolei w rozdziale dotyczącym dylematów krajowej energetyki zwrócono uwagę na specyficzną strukturę obecnie wytwarzanej energii elektrycznej w kraju oraz zarysowujące się szanse i bariery rozwoju energetyki konwencjonalnej i odnawialnej. Wyszczególniono istotne regulacje o zasięgu międzynarodowym, a także dokumenty i regulacje strategiczne Unii Europejskiej oraz polskie oficjalne strategie i regulacje prawne, kształtujące zrównoważony rozwój energetyki w kraju. Uwagę skupiono na krajowych zasobach surowców energetycznych. Scharakteryzowano Krajowy System Elektroenergetyczny podając jego mocne i słabe strony. Dylematy krajowej energetyki omówiono w aspekcie narastającego problemu związanego ze zmianami klimatu oraz niezbędnych działań w kierunku ograniczenia emisji gazów cieplarnianych.

W pracy przedstawiono również wyniki analizy wybranych elementów złożonego procesu inwestycyjnego w przypadku farm wiatrowych na morzu. W ramach badania tego zagadnienia podjęto próbę identyfikacji przeszkód i ograniczeń w procesie inwestycyjnym, dotyczących m.in. kwestii procesu wydawania decyzji i pozwoleń czy projektu planu zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich. Krytycznej analizie poddano również formy wsparcia dla energetyki wiatrowej na morzu. Celem badania była weryfikacja, czy i w jakim zakresie przyjęte przez polskiego ustawodawcę środki w kontekście rozwoju morskiej energetyki wiatrowej pozwolą na osiągnięcie zobowiązań unijnych jak wprowadzone do dyrektywy OZE¹ zobowiązanie do kontrybucji przez Polskę w unijnym celu OZE w zużyciu energii finalnej na poziomie 32% do 2030 r.

W kolejnym rozdziale przedstawiono szanse dla konsumenta energii elektrycznej, jakie wynikają z implementacji Pakietu Czysta energia dla wszystkich Europejczyków. Tzw. czwarty pakiet energetyczny doprecyzowuje sytuację konsumentów energii elektrycznej, rozszerza katalog ich praw oraz wyposaża w narzędzia aktywnego uczestnictwa w rynku energii elektrycznej, które mogą przyczynić się do obniżenia cen energii elektrycznej. Realizacją polityki klimatycznej wdrażanej przez Komisję Europejską jest wzrost świadomości ekologicznej, zaangażowanie konsumenta w energetykę obywatelską, korzystanie przez niego z odnawialnych źródeł energii i przestrzeganie zasad efektywności energetycznej. Ma się to przyczynić do zwiększenia udziału OZE w krajowej strukturze wytwarzania energii, zwiększenia elektryfikacji i dekarbonizacji

1 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE, Dz. Urz. UE L 140 z 5.06.2009 r., s. 16-62.

gospodarki. Nieunikniona może okazać się zmiana dotychczasowych modeli biznesowych grup energetycznych na dostosowane do nowych rozwiązań i potrzeb sieciowych konsumentów.

W pracy przedstawiono pogłębioną analizę celowości instytucji sprzedaży rezerwowej, jej skutków oraz wpływu na konkurencję w sektorze energetycznym. Rozbudowana regulacja instytucji sprzedaży rezerwowej nie pozostała obojętna dla uczestników rynku energii, bowiem nałożyła ona nowe obowiązki m.in. na sprzedawców energii, operatorów systemów dystrybucyjnych czy przesyłowych. Celem rozdziału jest przedstawianie tych zagadnień oraz dokonanie ich oceny pod kątem zapewnienia ochrony odbiorcom końcowym.

Celem kolejnego spośród tekstów zawartych w monografii jest identyfikacja kategorii informacji podlegających ochronie prawnej na gruncie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1227/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie integralności i przejrzystości hurtowego rynku energii, ich właściwości i implikacji² rozróżnienia między nimi, zarówno jako przykładu konwergencji regulacyjnej między rynkami finansowymi a energetycznymi, jak i przez pryzmat asymetrii informacji oraz funkcjonowania uczestników rynku w grupach kapitałowych.

Analizie poddano również system działania technologii opartej na technologii blockchain, jej wieloaspektowe możliwości oraz dotychczasowe osiągnięcia związane z wykorzystaniem ww. technologii na międzynarodowym rynku elektroenergetycznym. Zaprezentowano szanse i zagrożenia związane z korzystaniem z niej na rynku elektroenergetycznym.

Niniejszy zbiór rozważań na temat szans i zagrożeń związanych z rozwojem rynku energii kończy rozdział przybliżający międzynarodową debatę na temat Antropocenu oraz historię idei zrównoważonego rozwoju. W artykule omówiono wpływ debaty prowadzonej w naukach przyrodniczych i humanistycznych na międzynarodowe prawo środowiska oraz na kierunki rozwoju polityk podatkowych na poziomach od globalnego po lokalny. Elementem, który integruje lokalne polityki podatkowe z polityką międzynarodową i gwarantuje ich realizację jest Europejski Zielony Ład. Zdaniem autora artykułu pandemia COVID-19 może paradoksalnie spowodować efekt „ucieczki do przodu” w postaci implementacji rozwiązań odpowiadającym wdrażaniu wspomnianej strategii w odpowiedzi na kryzys gospodarczy.

W publikacjach składających się na ten tom udało się poruszyć tylko wybrane zagadnienia szans i zagrożeń dla uczestników rynku energii, wynikające z jego rozwoju. Liczymy, że ich lektura będzie inspirująca dla czytelników. Mamy świadomość, że wraz z ewoluującymi warunkami gospodarczymi uczestnicy rynku i regulatorzy stają przed wciąż nowymi wyzwaniem. Fakt ten czyni stale aktualnym tytułowy temat niniejszej publikacji.

*Dr hab. Grzegorz Materna, prof. INP PAN
Jarosław Król, Fundacja „Mercatus et Civis”*

2 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1227/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie integralności i przejrzystości hurtowego rynku energii, Dz. Urz. UE L 326 z 8.12.2011 r., s. 1-16.